

Andrzej Dakowicz

Uniwersytet w Białymstoku

**„Sztuka relacji międzyludzkich. Miłość, małżeństwo,
rodzina”. Praca zbiorowa pod redakcją Józefa Augusty-
na SJ. Wydawnictwo WAM, Kraków 2014,
ss. 584**

Jakość życia człowieka w istotnym stopniu zależy od relacji jakie tworzy z innymi ludźmi. Szczególne znaczenie mają relacje rodzinne, które wpływają modyfikująco na kształtowanie sfery psychicznej w kierunku wyższego lub niższego poziomu dojrzałości osobowościowej. Dynamiczne zmiany w zakresie życia społecznego, religijnego i kulturowego nierzadko wprowadzają chaos, który czasami wręcz uniemożliwia budowanie relacji satysfakcjonujących partnerów interakcji. Taka sytuacja stwarza u wielu czytelników zapotrzebowanie na opracowania, które pozwolą podjąć osobistą refleksję na temat mechanizmów relacji interpersonalnych w kontekście obecnych uwarunkowań. Recenzowana książka, stanowiąc formę poradnika, porusza w sposób przystępny wiele interesujących zagadnień z zakresu relacji międzyludzkich. Dzięki jej lekturze można zrozumieć i wprowadzić w życie odkryte prawidłowości, które korzystnie wpłyną zarówno na kształtowanie relacji interpersonalnych, jak również będą sprzyjać osobistemu rozwojowi czytelnika.

Artykuły stanowiące zawartość książki zostały podzielone na trzy części, odnoszące się do miłości, małżeństwa i rodziny. Część pierwsza, dotycząca zagadnienia miłości, składa się z trzech rozdziałów. Rozdział pierwszy zawiera siedem artykułów w których Autorzy prezentują szczegółowe zagadnienia związane z ludzką miłością. Ks. Roman E. Rogowski podkreśla fakt, że człowiek stworzony jest do miłości. Ks. Alfons J. Skowronek zwraca uwagę na to, że brak miłości prowadzi do tego, że nie poznaje się Boga takiego, jakim jest. Antynomię miłości i nienawiści w ujęciu filozoficznym w swoim artykule

wyjaśnia ks. Kazimierz Wolsza. Procesy wpływające na rozwój miłości i nienawiści w codziennym życiu omawia Stanisław Morgalla SJ. O zazdrośnej miłości w swoim artykule pisze ks. Krzysztof Grzywocz. Trudne zagadnienie dotyczące miłości nieprzyjaciół w oparciu o przejście od starotestamentowej zasady „oko za oko” do Jezusowego wezwania: „Dobrze czyńcie tym, którzy was nienawidzą” omawia ks. Alfons J. Skowronek. Na powołaniu do istnienia, które z kolei daje podstawę do wzajemności w miłości, koncentruje się w swoim artykule Dariusz Kowalczyk SJ. Drugi rozdział składa się z czterech artykułów związanych z zagadnieniem miłości samego siebie. O miłości siebie zakorzenionej w miłości Boga pisze Józef Augustyn SJ. Tomasz Kot SJ w swoim artykule porównuje miłość własną i miłość bliźniego, wyjaśniając co znaczy „kochać siebie jak bliźniego swego”. Propozycja rachunku sumienia z miłości własnej poprzez zwrócenie uwagi na akceptację siebie, spotkanie natury z łaską oraz odwołanie się do zasady przyjemności i zasady rzeczywistości, to treść artykułu Stanisława Morgalla SJ. Powszechnie pozytywnie postrzegane prawo do wyrażania siebie poprzez zachowania asertywne, może nieść ze sobą również niebezpieczeństwa, o których pisze Maria Król-Fijewska. W rozdziale trzecim zamieszczono trzy artykuły poświęcone życiu w przyjaźni. Józef Augustyn SJ podkreśla jej znaczenie szczególnie w młodości, ukazując istotną rozłączność pomiędzy przyjaźnią a miłością erotyczną. Zwraca też uwagę na potrzebę pielęgnowania przyjaźni i stawiania się jej godnym. Politykę i sztukę przyjaźni w zetknięciu dwóch samotności opisuje w swoim artykule Tadeusz Sławek. Przyjaźń w ujęciu św. Augustyna jest treścią artykułu napisanego przez Henryka Majkrzaka SCJ.

Druga część książki odnosi się do zagadnień związanych z małżeństwem i składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział zawiera sześć artykułów podejmujących tematykę kobiety. Lucyna Słup stawia pytanie dotyczące tożsamości kobiety w kontekście przewartościowania tradycyjnych ról oraz w relacji z Chrystusem. Męski punkt widzenia kobiecości, kształtującej się w domu rodzinnym poprzez bycie żoną i matką, przedstawia w swoim artykule Andrzej K. Ładyżyński. Magdalena Zielińska prezentuje współczesne modele kobiecości w perspektywie feministycznej. Pobożność kobiet stała się tematem poddanym refleksji przez Annę Karoń-Ostrowską. Co oznaczają słowa „cała Piękna jako Oblubienica i Matka”, w odniesieniu do Maryi, próbuje wyjaśnić Monika Waluś. Na godność i posłannictwo kobiety w Kościele zwraca uwagę ks. Alfons J. Skowronek. Rozdział drugi zawiera siedem artykułów i odnosi się do tematyki mężczyzny. Marek Babik pisze o istocie męskości. Kobięcy punkt widzenia na mężczyznę w rodzinie jako ojca, męża i syna prezentuje Anna Karoń-Ostrowska. Mężczyznę, który

może być jednocześnie wrażliwy i pewny siebie, w swoim artykule opisuje Bogusław Szpakowski SAC. Męskości jako drodze do ojcostwa swoje rozważania poświęca Andrzej K. Ładażyński. Jacek Bolewski SJ omawia sens inicjacji mężczyzny ze szczególnym zwróceniem uwagi na konieczność jej chrześcijańskiego dopełnienia. Odnalezienie jedności w różnorodności poprzez męstwo i ojcostwo proponuje Dariusz Kowalczyk SJ. Cezary Gawryś, opierając się na przekazach Ewangelii, przedstawia Jezusa z Nazaretu jako dojrzałego mężczyznę o mocnym poczuciu swojej męskiej tożsamości. Trzeci rozdział, zawierający siedem artykułów, podejmuje tematykę kobiecości i męskości. Józef Augustyn SJ wyjaśnia duchowość mężczyzny i kobiety jako dwa bieguny jednej ludzkiej rzeczywistości. Na stworzenie przez Boga człowieka jako mężczyzny i niewiasty oraz związane z tym oznaki godności zwraca uwagę Marie Vidal. Refleksja nad płcią, kobiecością i męskością w czasach współczesnych, została umieszczona w artykule autorstwa Stanisława Morgalli SJ. Tomasz Kot SJ skupia się w swoich rozważaniach na ciele jako miejscu spotkania człowieka z Bogiem, natomiast ks. Krzysztof Grzywocz zwraca uwagę na nagość ciała i związane z tym poczucie wstydu. Kult i pogarda ciała to temat artykułu Joanny Petry Mroczkowskiej, która podkreśla, że nasze ciało jest podmiotem wolności albo niewoli, co może prowadzić nas do przeżyć mistycznych lub orgiastycznych. O aspektach męskości i kobiecości w odniesieniu do mistyki pisze w swoim artykule Michel Rondet SJ. Rozdział czwarty dotyczy bezpośrednio zagadnień związanych z małżeństwem i składa się z dziesięciu artykułów. Tomasz Kot SJ podkreśla znaczenie w życiu małżeńskim, będącym trudnym przymierzem, poddania w miłości z nieustannym czerpaniem ze źródła, którym jest Bóg i Jego przymierze z ludźmi. Dotrzymanie przysięgi małżeńskiej według Lucyny Słup staje się możliwe, kiedy małżonkowie mają świadomość swojego powołania, pielęgnują więzi, godzą się na trud codzienności a swoje życie opierają na wspólnej modlitwie i trwają aktywnie we wspólnocie Kościoła. Janusz Kowal SJ omawia znaczenie instrukcji „Dignitas connubii” w sprawach o orzeczenie nieważności małżeństwa, która wskazuje jak dochodzić do ustalenia prawdy, aby sędziowie osiągnęli pewność moralną, co do istnienia faktów czy zdarzeń powodujących nieważność małżeństwa w momencie jego zawarcia. Lucyna Słup w swoim artykule podkreśla fakt, że przestrzeganie praw życia przez oboje małżonków wpływa na ich rozwój jako osób, a ich związek przekształca w relację o coraz głębszej więzi. Czasami bywa tak, że z różnych powodów w małżeństwie więź słabnie, pojawia się zawód, frustracja i rozczarowanie. Może to prowadzić do obrony przed bólem zranienia lub wejściem w rolę ofiary. Różnego rodzaju, trudne historie

mażeńskie, opisuje w swoim artykule Maria Król-Fijewska. W oparciu o dane statystyczne nie najlepszą kondycję polskich małżeństw prezentuje Dariusz Piórkowski SJ, szukając jednocześnie pozytywnych rozwiązań odwołuje się do głębszego duszpasterstwa małżeństw. Andrzej K. Ładyżyński w swoim artykule koncentruje się na odkrywaniu szans i możliwości jakie daje dobre życie w małżeństwie. Jerzy Grzybowski przestrzega, aby w małżeństwie nie czekać na kryzys tylko próbować podjąć dialog miłości, zaufania i jedności oraz zobaczyć siebie w nowym świetle. Obecnie, według Jerzego Laskowskiego SJ, trwałość małżeństwa w znacznym stopniu zależy od wzajemnej miłości, będącej wynikiem działania sił wewnętrznych, wpływających ze zdrowej, dojrzałej osobowości obojga małżonków. Ostatni artykuł to prezentacja przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie, opracowana przez Komisję Episkopatu Włoskiego do spraw Rodziny i Życia, gdzie podkreśla się m.in. wychowawczą rolę rodziców, rozwój tożsamości, wzajemność i planowanie oraz bezpośrednie przygotowanie do przyjęcia sakramentu małżeństwa.

Część trzecia dotyczy zagadnień związanych z życiem rodzinnym i składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy rozdział zawiera pięć artykułów podejmujących tematykę macierzyństwa. Ewa Pohorecka pisze o drodze do macierzyństwa, postawie dobrej matki i dojrzewaniu do rodzicielstwa. Relacji matki z córką z perspektywy obu stron, zagrożeniom jakie mogą wystąpić i temu co się dzieje, gdy córka staje się dorosła swój artykuł poświęca Barbara Smolińska. Próbę wyjaśnienia tajemnicy promieniowania macierzyństwa podejmuje Anna Karoń-Ostrowska. Na macierzyństwo jako dar z siebie oraz więź matki i ojca jako lekcję życia i miłości zwraca uwagę Lucyna Słup. Barbara Smolińska, w kolejnym swoim artykule, traktuje macierzyństwo jako drogę kobiety ku wolności, która jest tym pełniejsza, im bardziej kobieta przygotowywała się wraz z rozwojem swoich dzieci do opuszczenia przez nich domu rodzinnego. Rozdział drugi składa się z pięciu artykułów skoncentrowanych na ojcostwie. Józef Augustyn SJ przytacza dziesięć przykazań dojrzałego ojcostwa tłumacząc, jak należy je rozumieć. Współczesny obraz ojca i męskości, podkreślając wielkość stworzenia i dramat upadku, prezentuje w swoim artykule ks. Bronisław Mierzwiński. Zagadnieniu współczesnego rozumienia autorytetu, władzy i ojcostwa swoje rozważania poświęca Stanisław Morgalla SJ. Jacek Pulikowski opisuje dojrzałe ojcostwo jako szczyt karier męskich. Artykuł Wojciecha Eichelbergera zwraca uwagę na negatywne skutki ojcowskiej nieobecności. Trzeci rozdział zawiera osiem artykułów podejmujących tematykę wychowania dzieci. Anna Błasiak omawia prawidłowości związane z rozwojem i kształtowaniem emocji dzieci. Specyfice wychowania chłopców swój artykuł poświęca Ewa Smółka. Andrzej Godyń SDB przybliży postać św.

Jana Bosko i charakteryzuje opracowany przez niego model wychowawczy. Pedagogikę „Mądrej Miłości” Janusza Korczaka w swoim artykule omawia Wiesław Theiss. Piętnaście przeciwwskazań, jak nie należy kochać dzieci, z uzasadnieniem prezentuje Józef Augustyn SJ. Mechanizmy związane z procesem wpływu dzieciństwa na obraz Boga omawia Stanisław Morgalla SJ. Barbara Smolińska zwraca uwagę na to, że w większości przypadków problem z dzieckiem jest sygnałem wskazującym na problem z rodzicami (małżonkami). W praktyce, aby pomóc dziecku, rodzice powinni pomóc sobie. Potrzebę oraz istotne elementy prawidłowego wychowania do życia w rodzinie omawia w swoim artykule Józef Augustyn SJ.

Ostatni rozdział, poza trzema omówionymi częściami dotyczącymi miłości, małżeństwa i rodziny poświęcony jest zagadnieniom szczegółowym. Stanisław Morgalla SJ analizuje współczesny lęk przed odpowiedzialnością, wskazując na jego potencjalne źródła. Na powołaniu do życia samotnego koncentruje się Dariusz Kowalczyk SJ, a Stanisław Morgalla SJ próbuje nakreślić portret psychologiczny singla. Jacek Prusak SJ rozwija wątek powołania do bycia singlem poprzez odwołanie się do fałszywych alternatyw, prezentację różnych form samotności i przedstawienie singla jako znaczącego członka szerszej wspólnoty. Pojęciu homoseksualizmu, zmianom cywilizacyjnym w spojrzeniu na to zjawisko oraz funkcjonowaniu osób homoseksualnych swój artykuł poświęca Józef Augustyn SJ. Zamieszczony w książce „List pasterski Episkopatu Polski do duszpasterskiego wykorzystania w Niedzielę Świętej Rodziny 2013 roku” zwraca uwagę na budzące najwyższy niepokój próby przededefiniowania pojęcia małżeństwa i rodziny narzucane współcześnie i nagłaśniane przez niektóre media, zwłaszcza przez zwolenników ideologii „gender”, która jak pisze Józef Augustyn SJ, ma charakter antyhumanistyczny i antyreligijny. Poprzez fakt wprowadzania jej do edukacji staje się ogromnym zagrożeniem dla osób wierzących, będąc próbą manipulacji społeczeństwem oraz wiążąc się ze stosowaniem przemocy psychicznej i religijnej wobec dzieci już na etapie przedszkolnym. Zdaniem Autora jest to zamach na rodzinę, społeczeństwo i człowieka.

Recenzowana książka może być pomocna dla doradców rodzinnych, duszpasterzy czy terapeutów pracujących z narzeczonymi, małżeństwami oraz rodzicami. Pomimo tego, że znaczna część artykułów publikowana była wcześniej na łamach kwartalnika „Życie Duchowe”, przedstawienie ich w jednym opracowaniu zbiorowym stanowi swoiste kompendium wiedzy dotyczącej miłości, małżeństwa i rodziny w ujęciu chrześcijańskim. Jest to cenne źródło informacji nawet dla tych, którzy nie podzielają chrześcijańskiego światopoglądu, jednak pracując z chrześcijanami wielu wyznań,

zobowiązani są do tego, by liczyć się z ich światem wartości moralnych. Zaletą prezentowanej publikacji jest duża liczba szczegółowych zagadnień dotyczących współczesnych uwarunkowań budowania satysfakcjonujących bliskich relacji interpersonalnych, ujętych w sposób syntetyczny, a przy tym zrozumiały dla większości czytelników. Często są to nowe, oryginalne spojrzenia pozwalające lepiej zrozumieć zachodzące na tym polu procesy psychologiczne. Każdy, kto sięgnie po tę książkę, na pewno znajdzie w niej coś interesującego dla siebie. Krótkie teksty prezentowanych artykułów mogą zachęcać do czytania nawet te osoby, które nie są na tyle zmotywowane, by przez dłuższy czas oddać się lekturze. W przypadku zaś czytelników bardziej wymagających, istnieje możliwość pogłębienia poruszanych w artykułach zagadnień poprzez odwołanie się do zamieszczonych tam bogatych przypisów.